

dr. Szathmáry Lajos

Gyakorlati hozzászólás a magyar szórványügyhöz *

A magyar szótárnak ezt a szavát: *szórvány* jegyezze fel minden ember magának, minden magyar közéleti férfi vesse be lelkiismeretébe, mert a magyar fajra nézve jelent akkora veszedelmet, mint a tüdővész, a vérbaj, vagy akár az alkohol.

Magyar szórványok alatt azokat a kisebb-nagyobb csoportjait értjük fajtestvéreinknek, akik elszórtan, ritkított formában, rendszeren nyelvhatárok szélén, de beékelten idegen nyelvű népek között is, élnek.

Az ilyen magyar csoportoknak szórványi helyzete nem csak az úgynevezett végvidékeken van, amint ezt általában a közfelfogás tartja, hanem lehet az ország belterületén is, a városokban, falvakban, tanyákon, szóval mindott, ahol a magyar népközösségből kiszakítva más nyelvű népek között kénytelen élni.

Az utolsó tizenöt év alatt a magyarságot ért gazdasági csapások szinte népvándorlásszerűen felkavarták és mozgásba hozták a magyar nép tömegeit, munkást, iparost, kereskedőt, szellemi munkást egyaránt, és megindultak a gazdaságilag erősebb városok, ipari centrumok, főleg a Regat felé.

Bucuresti, Galati, Braila, a petróleumvidékek csak úgy szívták be a magyarság ezreit az eddigi tömött soraiból, és sodorták szórványi helyzetbe. A sors véletlen játékától függ ezután, hogy visszatér-e még, vagy ott marad, és ha ott marad, bekapcsolódik-e egyházának életébe, ha ilyen van ott, vagy gyermekében megszűnik fájának tagja lenni?

A boldog békeévekben sem volt nagyvonalú szórványmunka. Egy-két egyesület tűzte ki programjába, tevékenykedett is, de országosan megszervezett mentőmunka nem volt.

Kisebbségi sorsba való sodortatásunk után sok egyéb magyar bajunkkal együtt a szórványügy is hatványozottabb formában jelentkezett, és most már korlátozott teljesítőképességünk mellett, az anyagi eszközöknek szinte a teljes hiánya miatt kétségbeesetten kérdezzük, hogy mi lesz most?!

S addig sem jutottunk el még, hogy felderítsük szórványainkat, hogy számba vegyük, és áttekintő képet alkossunk magunknak.

Most, amikor a szórványügyet a magyar közéleti munka asztalára tesszük konzultálás és gyógyítás céljából, mea culpát, mea maxima culpát kell kiáltanunk az egész magyar társadalom felé úgy vissza, mint most szemtől szembe.

Közéleti küzdelmeinkben rengeteg erőt pazaroltunk el a részletfeladatokra, miközben igen sok főbaj között a szórványügy rendezését is elhanyagoltuk.

A természetes halál és ennek kórokozói ellen orvosaink seregeivel védekezünk, de hol vannak az orvosai a szinte ilyen arányban pusztuló szórványi magyarságnak?!

Ha gazdag nép volnánk, azt kívánnám, hogy miként a gyarmati szolgálatra, a szórványainkba is sok-sok kiképzett szórványi misszionáriust küldjünk ki, mert a mai magyar közszolgálat ezt a feladatot nem tudja elvégezni részben azért, mert arra képtelen, részben pedig azért, mert azt nem vállalja.

Vannak és voltak szerencsés kivételek, mintaszórványok, amelyekben a mentőmunkán túlmenő építőmunka folyik, sőt megjelentek - főleg egyházi körökből - a szórványügy szellemi munkásai, a magyar szórványkataszter munkálatainak az úttörői.

A boldog békeévek rendszeres szórványgondozását elaltatta az a tudat is, hogy a magyarság kárpótolva volt a másik oldalon történő felszívódásért, amit tagadhatatlanul végzett is a magyar Genius nagy vonzóerejével *minden erőszak és kényszer nélkül*.

Tisztelt Szakosztály! Méltóztassanak megengedni, hogy ennél a gondolatnál egy pillanatra időzzek.

A magyar asszimiláció nem ismerte az erőszakot, legalább mint rendszer az nem jelentkezett. Alulról felfelé törô jelenség volt a felé a társadalom felé, amelyet a magas politikai iskolázottság vezetett, a jogrend, a közéleti tisztaság, az emberi szabadságjogoknak szabad érvényesülése töltött meg, és a modern jogállam eszközeivel igazgatott a közjólét útján.

Utalok már a rendi világra, amikor 1638-ban Alba Iulián Gelei Katona István ref. püspök román nyelvű nyomdát állít fel, és abban Fogarasi István fordításában az Újszövetséget, a zsoltárokat nyomtatja ki román nyelven az eddigi cirill betűs könyvek helyett; I. Rákóczi György fejedelem elrendeli istentiszteleteken a román nyelv használatát. Lugojon Barcsai Ákos lugoji bán támogatásával, Fagarason pedig Lorántffy Zsuzsanna adományából román tannyelvű iskola létesül, abban az időben, amikor a román fejedelemségekben román nyelvű iskola nemigen volt.

A magyar liberalizmus már a rendi világban így teremti meg a román irodalmi nyelvet!

Aztán így folyt ez a későbbi évszázadokban is.

Merem állítani, hogy e tekintetben nem ismerte a protekcionizmust saját fajával szemben. Ennek kiáltó bizonyítékai Uileacul de Câmpie, Uroi, Folt, Bobâlna, Rapoltul Mic és az a sok-sok száz más magyar szórvány, amelyekben még a világháború előtt már kihalt a magyar élet, elnémultak a harangok, és ma már csak templomromok beszélnek a megszűnt magyar életről.

Van a magyar asszimilációnak egy éppen ma sokat vitatott és részben a Banatot érintő része, a sváb asszimiláció. Ez a kérdés igen merész bátorítás mellett már valóságos offenzívává minősült át a magyarsággal szemben.

A gyakorlatban, mint a Satu Mare vidéki magyarok visszasvábosítása szerepel a napirenden és a napisajtóban.

Nyomatékosan ki kell hangsúlyoznom, hogy ebben a frivol játékban a népek maguk csak mint passzív alanyok jelentkeztek; ezek a legnagyobb békeességben élnének egymás mellett tovább, ha nem akadtak volna kútmérgezôk, olyan politikusok, akik képtelenek a tárgyilagos szemléletre, akiknek politikai működése nem bírja ki a tárgyilagos kritikát.

A sváb asszimilálódást, mint erőszakoltat állítják be, és úgy tüntetik fel a magyar iskolapolitikát, mint amelyik nem tûrte a német tannyelvű iskolát.

A magyar iskolapolitika a nemzetiségi vidéken fakultatív volt.

A sváboknak itt a Banatban, ha nem voltak német tannyelvű iskoláik, Banatiájuk és nemzetiszínű egyensapkájuk, ez csak azért történhetett meg, mert nem akarták.

Ugyanakkor az ardeali és banati román nép úgyszólván mindennapi ruhadarabján viselte a román trikolorot minden akadály nélkül.

A sváb lojalitásnak az okát *igenis* a magyar liberális kormányzásban kell keresni. A banati sváb nép akkor gazdasági prosperitásban volt. Fiai előtt a szellemi és a gyakorlati pályák szabadok voltak, a politikai szabadság pedig szintén teljes volt.

Mit ér a mai nagy iskolapolitikájuk, ha a végzett ifjúságuk előtt lezárta a sorompókat a numerus valachicus által teremtett új nemzeti, türelmetlen kormányzat?!

A Satu Mare vidéki asszimilációt szintén nem az erőszak, hanem az élet végezte el.

Erre a területre Gizella királyné, II. Géza, IV. Béla telepítettek már szászokat és a Satu Mare-i béke után a gr. Károlyi család svábokat.

Ehhez az asszimilációhoz nem volt semmi köze a csendôrnek, szolgabírónak, tanfelügyelőnek, legkevésbé a kormánypénzen hizlalt agitátoroknak és hírlapoknak.

Az emberi jogok szabadsága és a szabad politikai légkör eredményezték ezt.

Ezután a szórványügyet is érintő kitérés után valljuk be, hogyha nyertünk is értékes elemeket az asszimiláció útján, más oldalon a szórványokban ugyanannyi fajtestvérünket pusztulni engedjük.

Nincs is mit dicsekedjünk tehát az asszimilációnk eredményével, hanem vonjuk le a tanulságait és ajánljuk megszívlelésre mindazoknak, akik a népi szaporodást erőszakos eszközökkel igyekeznek megfejezni.

Szórványkataszter ügye

A szórványügy szórványi missziós munka formájában úgy van átmentve a köztudatba, mint tisztán az egyházak hatáskörébe tartozó ügy.

Csak az utolsó tíz esztendőben veszik ki a világi szervezeteink részüket a szórványgondozásból erőteljesebben.

Felbecsülhetetlenül nagy szolgálatokat tettek és tesznek az egyházaink a területükön levő szórványaink gondozásában.

Ezt a munkát a jövő nagy szórványmunka tengelyébe kell állítani, mint kiválóan bevált eszközét a szórványgondozásnak.

Az egyházi munkánál megfelelőbbet nem tudnék ajánlani az alábbi okokból: Már megvannak az utolsó szórványig kiterjedő egyházi szervezetek, tisztviselőkkel; a lelki gondozás mellett a hívek gazdasági és közéleti bajaival is törődhet; van alkalma szövetkezeti, más népjóléti, kulturális ügyekben irányító szerepet vinni.

Mégis nem várhat veszély nélkül tovább az egészet átfogó nagy rendszeres munkának az elkezdése.

Közös nevezőre kell hoznunk minden szórványi munkát; rendszert kell behoznunk abba. Arra gondolok, hogy az Országos Magyar Párt, mint a romániai magyarságnak egyetlen nagy összefogó szerve, a maga nagy erkölcsi súlyával álljon ennek a munkának az élére. Formát kell találni az egyházakkal való politikamentes közös szórványmunkára.

A gyakorlati kivitelteket illetően bátor leszek a szórványmunkánál szerény elképzelésemet ismertetni; egyelőre ezt a megoldási lehetőséget kívántam felszínre hozni, s a *tisztelt szakosztály előtt megvitatás alá bocsátani*.

Minden munka alapjául feltétlenül kívánatosnak tartom a szórványi népszámlálást, vagyonelejtárt, a bajok és kívánságok összeírását és mindezekből az országos Központban az ún. *Szórványkataszter* felállítását.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy egy ilyen mintakatasztert bemutathatok a tisztelt szakosztálynak, amelyik az országos kataszter összeállításánál némi módosítással alapul szolgálhat.

A Sieul Mare-i Ref. Egyházmegye ref. szórványairól készítette Gergely Ferenc nasaudi missziói ref. lelkész.

Ha nevezett missziós magyar lelkész az ő szűkös anyagi eszközei mellett talált módot ennek a tökéletes kataszternek az összeállításához, sőt *A megoldott kérék* címen e szórványokról történeti tanulmányt is tudott szerkeszteni, hinnünk kell abban, hogy a példa buzdítólag hat azokra is, akik kocsis és ló meg pénzügyi támogatás nélkül képtelenek egy lépést is tenni a szórványaikban.

Az illetékes tényezőknek és a munkaerőknek egy általános mozgósításával pár hónap alatt megvalósíthatónak vélem a kataszteri összeírást.

Miért van szükségünk szórványkataszterre?

Azért, amiért a betegnek a diagnózisra, a súlyos esetenél pedig az orvosi konzíliumra.

Kell tudnunk, hogy a magyarság teste hol mutat kóros tüneteket, hol a legnagyobb a veszély, hol kell előbb és hogyan beavatkozni.

Eszközeink szegényes volta mellett fel kell állítanunk a szórványoknak a veszélyeztetettségük szerinti sorrendjét azért,

hogy a megsegítés mindig a legreászorultabbat érje.

A központi irányító szervezet (elég volna egy tisztviselő) vezetné a munkálatokat, és ezzel minden magyar intézménynek harmonizálni kell majd.

Ez volna a szórványkataszter szükségességének rövid megindoklása.

Szórványadatok

Szórványtanulmányom elkészítéséhez azzal az elhatározással fogtam, hogy igyekszem megfelelni arra az önként felvetődő kérdésre: tulajdonképpen hány magyar lélek él a szórványokban?

Bevallom, hogy ebbeli igyekezetem csak féleredménnyel járt. Okául ennek azt hozhatom fel, hogy hiába van meg a magyar egyházi főhatóságoknak a legjobb igyekezete, ha végrehajtó tisztviselőinek egy részében hiányzik a politikai iskolázottság legkisebb mértéke, ha a magyar öntudat még az ilyen közmunkákig sem tud felmelegedni!

A legutóbbi országos népszámlálás adatait sem használhattam fel, miután annak feldolgozása és közzététele még mindig késik.

Mégis igyekszem a tisztelt szakosztálynak számot adni arról az adatgyűjtésről, amit az idő rövidege, a munka nagysága s az ismert akadályok mellett is eszközölnöm sikerült.

Adatforrásaim feldolgozásával kezdem, amelyekre a tisztelt szakosztály és különösen könyvtáraink figyelmét ezúton vagyok bátor felhívni, mint úttörő munkákra és kitűnő szórványtanulmányokra.

Nem szórványmunka ugyan, de kitűnő adattár az Oradea-Satmar-i róm. kat. püspökség Sematismusa.

Kimondott szórványmunkák az alábbiak: a már fentebb említett Gergely Ferenc *A megoldott kévék* című munkája kész kataszterrel és a jövő feladatainak a kijelölésével. Horváth Jenő: *Szórványkérdés hunyadmegyei szemmel*; Szigethi Béla: *A regáti Missióról*; Sass Kálmán: *A királyhágómelléki ref. Egyházkerület szórványai*; Földes Károly: *A mezőségi szórványok*; dr. Dávid György és Nagy Zoltán: *Magyarok a Kárpátokon túl*; Domokos Pál Péter: *A moldovai magyarság* című munkái.

Ügy- és fajszeretet sugárzik ki e tanulmányok minden sorából: itt-ott feltör a sorok között az írók lelki fájdalma a "Nagy pusztulás láttán"; "Pusztulunk, veszünk", "Jaj nekünk". Igen ezek az apostolok lélekben átéltek a szórványkatasztrófákat munkájuk közben.

A rendszeres szórványmunkának alapját a szórványkataszter képezheti, vagyis a szórványhelyzetben levő magyarságnak fej-, vagyon-, felekezeti és szükségletek szempontjából való összeírása.

Az összeírás egységes irányítás mellett annál pontosabb lehetne, minél decentralizáltabban volna eszközölhető. Az így egybegyűlt anyagból a központi iroda felállítaná a szórványok sorrendjét a veszélyeztetettség szempontjából, és a segítő munkát eszerint osztaná be és irányítaná.

Szórványszempontból nem állanak rendelkezésre kimondott szórványadatok, és így az adatösszeállításnál a valószínűségi számításokra voltam utalva, amelyeknek elfogadhatóságát szerencsésen és egyezően ellenőrizhettem egy 1935. évi egyházi összeírásból.

Ennek a tanulmánynak nem is az a feladata, hogy pontos és kimerítő szórványadatokat gyűjtsön egybe, ami, amint említettem is, csak a szórványkataszter kapcsán volna kivihető, hanem igenis az, hogy kimutassa azt a valószínű számot, amire a szórványi helyzetben élő magyarság becsülhető.

A Transsylvan adatokat megközelítő pontossággal sikerült összeállítani, annál kevésbé a bucaresti-i, a petróleumvidéki és a többi kisebb regáti száz magyar szórvány adatait, miután erre nézve statisztikai adat egyáltalán nincs. Az egyházi összeírások pedig - anyagi eszközök hiánya miatt - még a kezdet kezdetén vannak.

Domokos Pál Péter kiváló szórványmunkásunk által feldolgozott adatok vannak Moldovára, Bucovinára, Basarabiára nézve.

Azt hiszem, most már előrebocsáthatom, hogy az egész regátbeli magyarság szórványi állapotban levőnek tekinthető. Akár a bucuresti-i százezres, akár a bucovinai nagy vagy a moldovai sokezres magyarságot nézzük: a bucuresti-inek nincs faji tömegöntudata, pár ezer lélektől eltekintve, nem talált magára, szervezetlen, szétszórt tömeg, míg a bucovinai, de különösen a moldovai magyarság még a saját anyanyelvű lelkészeit is nélkülözni kénytelen.

Egy évtized sem kell hozzá s elmerülnek az őket körülvevő népek árjában, ha az óhaza és a diplomácia nem talál kulturális életlehetőséget ezeknek is úgy, amint talált a román diplomácia a bulgáriai, a csehországi, szerbiai, macedóniai román szórványokat illetően és a szerb s cseh diplomácia viszont!

A Transsylvania szórványadatokat illetően alapul az 1910. évi békebeli népszámlálást vettem, és párhuzamosan melléállítottam a háború utáni 1920. évi adatokat. Szórványnak minősítettem minden 300 lélekszámon aluli magyar községet, vagy telepét, de volt eset reá, hogy a 400 lélekszámú magyar szigetet is szórványnak kellett vennem.

Az 1910. és 1920. évekbeli összeírások között az 1920. évi népszámlálás terhére egy 80 000-es különbség jelentkezik. Ez a 30 százalékos hiány könnyen megmagyarázható, ha ismerjük az 1920. évi népszámlálás elvi szempontjait és a végrehajtó közegek hazafias túlbuzgóságát.

Csak három szempontra mutatok reá, amelyek tízezres tömegeket tereltek át akarattuk, sőt tiltakozásuk ellenére más táborokba: a Satu Mare és vidékének magyar lakói, minden idegen hangzású, főleg német név tulajdonosai, a magyar anyanyelvű zsidóság és a gör. kel. magyarok mind a népszámlálás magyar veszteséglistájára kerültek.

Az alábbi adataimban erre érdekes statisztikai bizonyítékok vannak. A magyarság sorait a háború után a repatriálás is gyéřítette, bár ez a szórványokban nem volt nagyarányú, hanem inkább a városokban.

Az 1920. évi szórványadatokról hiányzik a bucuresti-i, ahol békeidőben is volt magyarság, de kideríthetetlen számban, és sokkal kevesebb, mint a háború után. A mai és az 1920-as állapottal való összehasonlítás miatt az 1910. év szórványi adatokhoz bekalkuláltam Bucovina és Moldova szórványi magyarságát is, hogy a három szórványadat végösszegét összehasonlíthassam.

Ha 1910. és 1920. közötti természetes szaporulatával a magyarságnak kiegyenlíttem az 1920-i népszámlálás faji, nyelvi, vallási korrekcióit és az 1910. évi szórványi lélekszámtöbbletet leviszem 1920-ba, mint Bucuresti magyar lélekszám-szaporulatát, akkor mindkét esetben egyenlőnek véve Bucovina és Moldova, valamint Basarabia magyarságának létszámát, kereken megkapom a 290 000 lélekszámot úgy 1910-ben, mint 1920-ban.

Most ezt a két népszámlálást az 1935. évi egyházi szórványösszeírások adataival kell összeegyeztetnünk. Ez az összeírás 105 515 számot eredményezett, amelyik szinte egyezik az 1920-as 109 076 számmal és az 1910-essel is, ha figyelembe vesszük az említett eltolódásokat.

Arra is figyelemmel kell lennünk, hogy a felekezeti szórványösszeírások nem mindegyike precíz statisztikai munka, s így nem rontja a 3500 lélekszám-különbség azt a feltevést, hogy a szórványi magyarság létszáma a három statisztikából kivehetően 290 000 körül van.

1910-ben a magyar szórványok Ardealban	189 807
1910-ben Moldova- és Bucovinában	100 000
Összesen	289 807

1920-ban a magyar szórványok Ardealban	109 076
1920-ban Moldova, Bucovina, Basarabia magyarjai kb.	100 000
1920-ban Bucuresti magyarsága felekezeti becslés szerint	80 000
Összesen	289 076

1935-ben magyar szórványok Ardealban felekezeti összeírás szerint	105 515
1935-ben Moldovában Domokos Péter Pál szerint	90 660
1935-ben Bucovinában	10 000
1935-ben Basarabiában	12 325
1935-ben Bucuresti-ben a felekezeti becslés szerint	80 000
Összesen	298 500

A 9000-es különbség a természetes szaporulat javára írható. Egy pillanatra sem gondoltam arra, hogy e számadatokat, mint precíz adatokat állítsam a magyar közvélemény elé, mert ismétlem, ilyeneket ma összeállítani nem lehet. Mégis kellett valószínű számítás, lehető lelkiismeretességgel megállapítani a romániai szórványi magyarság valószínű létszámát, hogy fogalmunk legyen a szórványi feladatok nagyságáról. Szinte minden hatodik magyar lélek szórványban él, illetve magára van hagyatva.

Miután az adatgyűjtésem főleg a szórványi magyarság létszámának a megállapítását célozta, nem terhelem a m. t. szakosztály figyelmét az egész adatgyűjtés részleteivel. Elegendônek találtam e munka keretében csupán a vármegyék szórványadatait felsorolni. Fel van azonban dolgozva a szórványi magyarság statisztikája járások szerint is, továbbá a nem szórványi magyarság adatai városok, megyék, járások, sôt községek szerint.

Ebben a munkában kiváló irányítást találtam dr. Jakabffy Elemér szakosztályi elnök urunk statisztikai közleményébôl.

A szórványi magyarság megyék szerinti statisztikája az 1910. és 1920. évekrôl és a megyék szerint nem tagolható felekezeti statisztikánk:

Vármegye	1910-ben	1920-ban
----------	----------	----------

1.	Alba	19 271	14 694
2.	Arad	14 862	6 958
3.	Bistrita	5 824	1 685
4.	Bihor	20 418	10 429
5.	Brasov	1 783	1 350
6.	Ciuc	1 606	1 427
7.	Fagaras	3 109	1 406
8.	Treiscaune	-	-
9.	Hunedoara	19 943	11 978
10.	Târnava Mica	4 606	3 315
11.	Cojocna	12 711	7 674
12.	Caras- Severin	12 745	5 288
13.	Mures-Turda	3 764	2 526
14.	Maramures	2 641	716
15.	Târnava Mare	3 361	2 542
16.	Satmar	8 802	3 157
17.	Sibiu	2 032	1 223

18.	Salaj	10 335	5 118
19.	Solnoc-Doboca	11 506	6 252
20.	Timis-Torontal	23 430	16 153
21.	Turda	6 728	4 863
22.	Odorheiu	330	322
	Összesen	189 807	109 076

Az 1935. évi felekezeti szórványösszeírás eredménye:

Róm. kat. Transsylvan	47 309
Ref. Transsylvan	37 423
Ág. ev. országos	7 893
Unit. országos	4 700
Királyhágómelléki reformátusok	8 190
Összesen	105 515

Külön kimutatás a magyarság létszámának szembeötlőbb apadásáról az 1920. évi népszámlálásnál az 1910. évvel szemben és ennek okairól

Város, község, megye		1910	1920	Az apadás oka
1.	Alba Iulia	5 226	2 041	Repatriálás és a magyar anyanyelvű zsidóknak nacionalizálása
2.	Arad	46 085	39 399	Repatriálás, romanizálás

				és az 5000 főnyi zsidóságnak nacionalizálása
3.	Oradea	58 421	40 744	Mint Aradnál
4.	Bihor vm.	158 854	132 106	Mint Aradnál, Oradeanál
5.	Ciuc vm.	113 748	99 311	Romanizálás
6.	Treiscaune vm.	109 187	98 492	
7.	Hunedoara vm.	52 720	39 916	Romanizálás, munkáskivándorlás, repatriálás
8.	Cojocna vm.	111 525	93 672	Mint Aradnál
9.	Caras-Severin vm.	33 472	18 972	Mint Aradnál
10.	Maramures vm.	28 181	13 607	Mint Aradnál
11.	Satmar	170 500	95 984	Romanizálás (36 426), germanizálás (27 716), cionizálás (10 474)

De vegyük külön a városokat, ahol feltűnő a népszámlálási irányelvek alkalmazása (12., 13., 14., 15.)

Város, község, megye		1910	1920	Az apadás oka
12.	Satmar	33 094	39 009	5915 szaporulat a bevándorlásból eredhet
13.	Baia	4 149	1 872	2277 romanizálás, germanizálás
14.	Baia-Mare	9 992	4 652	5340 mint fent és cionizálás
15.	Carei Mare	15 772	3 337	Mint fent

16.	Salaj	87 312	70 601	Mint fent
17.	Solnoc-Doboca v.	52 095	37 464	Cionizálás
18.	Timis-Torontal v.	84 112	69 364	Mint fent
	Összesen	1 174 445	900 543	

273 902 lélekszámapadást hozott ki az 1920-i népszámlálás az 1910-essel szemben!

Miután a fenti nyers adatokból némi áttekinthető képet nyertünk a szórványbeli magyarság létszámáról, térjünk át a szórványok életének az ismertetésére s abban is a szórványmunkásokra és a szórványmunkára.

Szórványmunkások és szórványmunka

Tegyük fel, hogy fel van vagy fel lesz derítve minden magyar szórvány a maga bajaival és feladataival. A második teendő kellő számú szórványmunkás kiképzése. De hát ki legyen, és ki lehet szórványmunkás? *Mindenki, aki a magyar Globuson él.* Pénzzel, ésszel, tettekkel népszorgalommal kell fejleszteni a szórványügyet.

A napisajtó nyisson szórványrovatot és közöljön napról napra tudósításokat a magyar szórványokból. Ezek a pusztai közlések felráznák a magyar közvéleményt, és fogékonnyá tennék a szórványi magyarság problémái iránt.

A szórványmunkások első sorában csak a lelkesítő kart és az egyházak világi vezetőit tudom elképzelni.

Ha az egyházakat anyagilag elég erősnek látnám, nem is mennék tovább, mert az anyagi eszközök birtokában levő egyházak tökéletesen meg tudnák oldani a feladatokat.

Miután erre a jelenben semmi kilátásunk nincsen, keresnünk kell a kisegítő munkaerőket.

Az Országos Magyar Párt szervezetei egyetemesen kell hogy szórványmunkába kezdjenek. Ismerjük be azonban, hogy tagozatainknak alig van népirodájuk és nincsenek annyira kiépítve a tagozati életük, hogy ezt a feladatot vállalhassák.

A Banatban a tagozatok szórványmunkájában előrehaladott állapotok vannak a timisoarai központi népiroda és több vidéki tagozat agilitása folytán. A gazdasági titkárság, az elnöki tanácsstagok, az intézőbizottsági tagok és az ifjúsági fiú- és a leánytagozatok kiváló és fáradságos falumunkája, szociális tevékenysége, mind a szórványmunka javára írandó.

Ardealban a Magyar Nép és az Erdélyi Fiatalok falumunkája és több itt nem részletezhető derék vállalkozás szolgálják a szórványmunkát.

De maguk a szórványok sem maradhatnak meg az örök passzivitásukban. Ezeknek is be kell kapcsolódniuk a magyar közösségbe. A legtöbb szórványban vagy a közeli magyar szigeten akad egy-két lelkesebb lélek, aki az összekötő szerepet vállalja.

A szórványmunka nem maradhat az idők végéig dilettáns munka, hanem felderített, rendszeres, egységesen irányított kell hogy legyen, mindenekfelett pedig felelősséggel végzett és *számon kért munka!*

Gál Kelemen, a nagyhírű ardeali pedagógus az ardeali magyar iskolákhoz felhívást intézett a *nemzeti közéletre való nevelésről*. Ebben a többek között a magyar iskolák elé az alábbi célkitűzést teszi: "A nemzeti közélet számára ébresztő, vezető és célokat kitűző, nemzeti értékeket megőrző egyéniségeket neveljenek és olyan intelligenciát,

amelyik népe sorsa iránt nem közönyös, amely népét nem bízza sorsára; gazdasági, kulturális vergődésében nem hagyja magára, hanem a sors sujtolásában hallja és érzi a közös vér szavát."

Igen, ebben van forrása a szórványi munkára való nevelésnek.

Az ilyen középiskolából kikerült ifjúság a főiskolákon is öntudatos, hasznos tagja lesz a magyar népközösségnek.

Az új nemzedék nagy százalékban megdöbbenően közömbös faji problémáinkkal szemben. Úgy látom, hogy a családi elindítás körül vannak nagy bajok. A család az iskolákban bízik, az iskola pedig ma már nem teljesítheti ezt a nemzeti és fajszeretetre való nevelést.

Hittudományi főiskoláink, gazdasági továbbképző intézeteink, tanítóképzőink és minden olyan intézményünk, amelyik a közéletre nevel, kapcsolódjanak bele a szórványmunkába.

Szakelőadók kurzusokon ismertessék a szórványmunka lényegét.

Az Erdélyi Ref. Egyházkerület tudtommal a hittudományi főiskola hallgatói részére az ötödik évfolyamot is rendszeresítette azzal a célkitűzéssel, hogy ez alatt Aiudon és környékén a gazdasági ismeretekben nyerjenek kiképzést. Ez igen fontos szórványmunka. A nép nagyon megbecsüli dolgos lelkészét. Ezen az évfolyamon bizonyára lesz szó a szórványmunkáról.

A nemzeti munkára való nevelésnek kell alkalmazkodnia a mai életviszonyokhoz. A magyar falu és szórvány lelkésze legyen kiváló lelkiatya, de egyszersmind legyen kiváló méhészt, szövetkezeti vezető és szórványmunkás.

Ilyennek kell lennie az új magyar középosztály vezető típusának. Ezek neveljenek maguk mellé a repatriált, kipusztult, legyengült szellemi középosztály helyett újat a magyar faluból, a magyar város öntudatos iparos és kereskedő osztályából.

Az így osztályozott új magyarság lehet erős támasza a szórványmagyarságnak.

Ha van a színesbőrűek részére misszionárius iskola és pénzáldozat, kell hogy jussanak ilyen segédeszközök a mi pusztuló szórványtestvéreink megmentésére is.

Tanítóképzőinkben neveljük *vándortanítókat* a szórványmagyarság vallási és szellemi nevelésére.

Intézményeinken kívül aktív szórványmunkás lehet mindenki.

Van olyan ifjú szórványmunkásom, aki napi elfoglaltságán felül minden idejét az egyház, a magyar otthon és a könyvtár szolgálatában hasznosan tölti el.

Katonai bevonulása előtt hozott maga helyett egy más tanulót, akit benevel a szórványmunkába. Éjjel sokat tanul önképzőkori előadásokra. Ennyi magyar öntudatot kívánok a magyar ifjúságnak; ez a Domokos András pedig elemi iskolát *végzett és kereskedelmi alkalmazott*.

A szórványmunka

A szórványmunkának kimeríthetetlen lehetőségei vannak, és mindig a helyi viszonyok határozzák azt meg.

A szórvány problémának egyik eredeti megoldása volt, amikor egy 20-30 lelket számláló magyar szórvány betelepült a közeli városba és ott minden családfő kenyérkeresethez jutott.

Bekerültek ismét a magyar élet vérkeringésébe.

Hamis kifogás az, amikor a szórványmunka akadályául azt hozzuk fel, hogy nincs pénz járműre, amivel beutazzák a szórványtelepeket.

A szórványmunkás félig-meddig apostol és fiatalember; a gyalogszerrel való közlekedés hozzáillik a szórványi magyarság nyomorúságához.

Íme a gyakorlati példa a hamis kifogás ellen: egy szórványi fiatal lelkész ismerôsom kérdezősködés, levelezés útján összeállította 15-30-65 km körzetben szórványhíveinek jegyzékét és prédikációit, az egyházi énekeket, ünnepi leveleket sokszorosította és szétküldte a távollakó híveinek; ellátta ôket bibliával és imakönyvekkel. Írásban együtt volt velük. Megható olvasni az így összetartott híveknek áradozó leveleit lelkészükhöz.

Van olyan tagozati könyvtáros, aki a szórványokba küld ki könyvtári könyveket. Sok leleményes szórványmunkás van és száz meg száz formája a munkának.

De lássunk néhány példát *a negatív szórványmunkából is*.

Az ilyen tudniillik nemcsak hogy nem használ, hanem egyenesen veszélyes.

Tíz évvel ezelôtt egy szórványi lelkész javaslatot tett egyházközségének megszüntetésére, illetve lefokozására. Ez az egyházközség új lelkésze alatt virágzásba lendült.

Vagyonleltára másfélmilliós, egyházi intézményei négy magyar szellemi munkásnak adnak kenyeret.

Egy másik szórványban a gondnoknál jelentkező szomszédos fiatal lelkészt azzal fogadta a nagytársadalmi pozíciójú gondnok, hogy hát úgy sincsenek már híveink, ebédeljen meg a tiszteletes úr, és a kocsimon kiküldöm az állomásra.

Ebben a szórványban is a gondnok úr repatriálása után virágzó magyar és egyházi élet van; a hívek most készülnek imaházat emelni.

Egy magyar szórványi vagyon pedig így veszett el: az emeletes kultúrház nyelvterjesztô egyesületét az elnök 1919-ben közgyûlésre hívta össze és túlzott félelembôl, vagy lojalitásból kimondatta a feloszlást.

Az alapszabályok szerint a *megszûnt egylet* vagyona a helybeli középiskolára száll, *amíg az magyar nyelvû*.

A romanizált középiskola igazgatója az alapszabályok vonatkozó szakaszánál a magyar államnyelvet behelyettesítette a román államnyelvvvel és elvette az emeletes kultúrházat.

Még egy negatív példa: tudomásomra jutott, hogy az egyik községben több róm. kat. magyar és tót cseléd maradt családdal és gyermekkel szórványi gondozatlanságban. A vonaton találkoztam a 15 km-re fekvô szomszédos község róm. kat. kántorával. Kérdésemre meglepetten ismerte be, hogy van tudomása a híveirôl és szól is a lelkész úrnak, hogy tegyenek valamit. 15 év alatt 15 km távolságból nem jutottak eszükbe ezek a szegény magyarok és tótok.

Sok-sok ilyen elhagyott magyar sziget lehet még lelki és népi gondozás nélkül, a magyar középosztály nemtörôdômsége miatt és azért is, mert mi termeljük ki a világon a legtöbb Pató Pál-féle embertípust magunkból.

Nem is várhat az ilyen szigetekre más sors, mint a *vegyes házasság*, vagy a *beolvadás*, a szórványi magyarságnak ez a két temetôje.

Pozitív szórványmunka volna az, ha gazdagabb egyházközségek, magyar intézmények, szövetkezetek, tagozatok és magánosok is gyámokul jelentkeznének szórványok felett.

Ezzel igen sok szórványon lehetne segíteni.

Igen egyszerű megsegítési mód az alábbi is: elvinni magyar központokba szórványi gyermekeket ipari, kereskedelmi tanulóknak; felszabadulva, anyagilag támogatják az otthonmaradottakat.

Erre egy fordított esetem van, tudniillik a *szórványba* vitt *nem szórványi* fiúk kiadósan támogatják az otthonlevôket szórványi kerestetükbôl.

A szórványmunka tapasztalat szerint egy-két vezetônek kezdeményezésén indul meg, akiket szívesen követ a tömeg, miután meggyôzôdtek munkájuk hasznosságáról.

Arányosítani kellene a lelkészi illetményeket a szórványi lelkészek javára.

Egy automatikusan mûködô nagy gyülekezet lelkésze három-négyszeresét kapja a szórványi kollegája jövedelmének.

Nem is szólva életviszonyaik közötti különbségekről. A kiegyenlítésnek egy másik módja az is volna, *hogy minden kezdő lelkész köteleztessék 2-3 évi szórványi szolgálatra.*

Tisztelt Szakosztály! Végtelen sorát és példáit lehetne felsorolni a pozitív és negatív szórványmunkának, amelyek minden elméleti igazságoknál világosabban illusztrálják azt, hogy milyennek kell, illetve milyennek nem kellene lenni a szórványmunkának.

Általános szabály és követelmény az legyen, hogy a szórványoknak a legsürgősebben és folyamatosan adjunk magunkból, kultúránkból és még vagyoni roncsainkból is.

Van olyan elhagyatott szórványunk igen sok, ahol már az is nagy esemény- és eredményszámba megy és menne, ha évente egyszer megkapják egyházi népnaptárunkat.

A naptár, tudvalevő, népünknek népi lexikona; naponta a család kezében forog. Nem is volna rossz gondolat, hogy kitűnően szerkesztett naptárainkat minden szórványi testvérünk ingyen és pontosan megkapja karácsony hetében.

A legsürgősebb és az öregek életére nézve is a legfelemelőbb hatással van a *gyermek-* és az *ifjúsági munka.*

Ima-, vallás-, énektanítás, gyermekjátékok, képes játékkönyvek kiosztása a kezdő gyermekmunka.

Az ifjúsági munka ehhez magától adódik; az ifjúság játékai mellett a népdalok betanítása, helyesírás és olvasás tanulása, gyakorlása, számolás.

Később az önképzés, közművelődési előadásokon való szereplés által már bizonyos magyar kultúrónérzettel lép át a felnőttek társaságába.

Az ifjúság magánéletét sem árt figyelemmel kísérni a szórványmunkásnak. Az élet nehéz problémáinál mellette kell állani jó tanácsaival: később már a megnyert bizalma folytán fel lehet világosítani a vegyes házasság káros következményeiről. A gyermekkorától így irányított gyermek és ifjú, mint kész ember családjával együtt öntudatos, hasznos tagja marad népközösségünknek.

A népkönyvtár minden kis szórványba el kell hogy jusson, téli hónapokban kiváló nevelőmunkát végezne ez. Ahol nem lehet, oda a szórványmunkás vigyen időnként 10-15 könyvet más szórványból.

Mindez a tevékenység erős aktivitást kíván meg, a szórványi munkás ide-oda utazását, amit már nemegyszer az irredentizmus hamis vádjával bélyegeztek meg.

A kormányzatot kérjük, hogy lássák végre be és ismertessék el minden vonalon a legkisebb közigazgatási és közbiztonsági tisztviselővel is, hogy egy népnek joga van ahhoz, hogy vezető fiai előbbre vigyék, segítsék a kulturális, gazdasági boldogulás útján népüket, és hogy ebbeli tevékenységük nem lehet államellenes. A magyar nép kultúrájának és gazdasági jólétének emelésével nem árthatunk az államnak, sőt közvetve az általános jólétet és népi nyugalmat szolgáljuk azzal, azt is mondhatjuk, hogy konszolidációs munkát végzünk.

Tehát, aki ebbe túlbuzgalomból belétapos, *annak* a tevékenysége minősíthető államellenesnek.

Idekívánkozik intő példa gyanánt az alábbi élményem, amiben egy Caras megyei magyar telepes községben volt részem, amely község lakosságának fele román, fele magyar.

Vasárnap délután a magyaroknak egy nagy csoportját a róm. kat. felekezeti iskola virágos kertjében találtam, amint hallgatta az egyik ifjabb ember által felolvasott Petőfi költeményeket.

Választási beszédeink elhangzása után a közelben állott románok közül szót kért az egyik jobb gazda és román nyelven a román-magyar testvériségről, az egymásrautaltságunkról olyan szép beszédet tartott, ami becsületére vált volna minden politikusnak. De mit ér a népek testvériesülése, ha a politikusok ennek szükségét nem érzik!?

Mintaszórványok

Ha akadnának köztünk kishitű kételkedők, akik mostoha életviszonyaik között nem hisznek a szórványmunka

eredményességében és a mentés lehetőségében, azoknak a meggyőzésére felvázolom két, hozzám igen közel álló mintaszórványnak utolsó tíz éve történetét.

Resita még szórványszámba ment ezelőtt tíz évvel, a város magyarsága róm. kat. és református. Az előbbiek a német róm. kat. egyházközség tagjai, ebben azonban intenzív magyar munkát nemigen fejthetnek ki.

A ref. magyarok viszont nemzeti egyházukban anyanyelvükön zavartalanul élik kulturális életüket. Számuk 468 és a nagy részük szervezett gyári munkás. Jelenlegi agilis lelkipásztoruk 26 lejjel vette át elődjétől az egyházközség pénztárát és a lelkészi lakást. Valóságos szórványi szegénységbe jutott az egyházközség!

Az új lelkésznek és kitűnő munkatársainak tíz éven át végzett munkaeredménye a következő: két tanerős felekezeti elemi iskola, óvoda, másfél milliós értékű iskola-imaházépület három lakással, az áldozatkész gyülekezet kész új anyagi áldozathozatalra nemzeti kultúrájáért, vallásáért, gyermekeiért.

Ez a szórvány a legváltásosabb időben a lelki és gazdasági fellendülés korát éli. És ennek a lelkésznek arra is van ideje, hogy a szomszéd szórványoknak is gondját viselje.

Oravita szintén az utolsó tíz év alatt lendült életbe. A lakosság megoszlása azonos a resitaiéval. Az 1925. évben ref. fiókegyházközséget alakítanak a reformátusok.

A világi vezetők megkezdik a gyermekek és iskolakötelesek hittanoktatását, amivel együtt járt a magyarul írni és olvasni tanulás, nem lévén magyar iskola Oravitán.

1931-ben megalakítják a magyar tagozatot. Az alakulás után összeírja a megye magyar szórványait, azokat bejárja és megszervezi nem holmi politikai hátsógondolattal, hanem az életre.

Kulturális és szociális tevékenységbe kezd, amikkel nagy elismerést és tiszteletet vív ki magának.

A legközelebbi politikai választáson paktumra lép az uralomra került párttal, aminek az eredménye egy tanácsosi állás a városi tanácsban és egyik szórvány róm. kat. elemi iskola 500 lej havi fizetésű tanítójának néhány ezer lej vármegyei gyorssegély.

1933-ban a megerősödött ref. fiókgyülekezet lelkészt kér, aki az időközben létesített magyar otthonban a gyermek- és ifjúsági munkát végezte.

Az otthonban nyert elhelyezést a népiroda, az 1500 kötetes könyvtár, gyermek-, ifjúsági könyvtár, játszószoba. Az otthon berendezése társadalmi adakozásból gyűlt össze.

A kulturális életet a vasárnapi játszó-énekórák, az ifjúsági önképzés, a nyilvános otthondélutánok rendezése viszi felfelé.

A ref. fiókegyházközség közben annyira megerősödött, hogy imaházvétel előtt áll. Szeme előtt a Szabó Dezső-i gondolatok lebegnek: "Minden percnyi állandó építéssel önmagunkat erősítjük." "A megmaradás és az előbbre jutás a nemzetek és fajok versenyében mindenekelőtt a fajok lelki képességeitől függ. A szám másodrendű tényező ebben a versenyben."

Szándékosan vázoltam fel részletesebben a szórványi munka fejlődését, hogy a tisztelt szakosztály egy szórvány kezdő munkájának formájáról fogalmat alkosson. A belső tartalmat leírni és előadni külön előadás és nagy élményszámba menne.

Meg vagyok győződve, hogy szerte az országban sok-sok ilyen hangyaszorgalmú szórvány van. Vajha minden szórványunk mielőbb megtalálna a maga bátor és fáradhatatlan kezdeményező vezetőit és ezekkel önmagát is.

Befejezés

Tisztelt Szakosztály! Előadásom céljául azt tűztem ki, hogy kevés elmélettel minél több gyakorlati munkát, elgondolást sorakoztassak fel, minthogy a szórványkérdés maga is sok-sok sürgős gyakorlati munkát kíván és kevés elméletet és szófecsérelést.

Az Országos Magyar Párt és az egyházaink a szórványügyet emeljék ki a mindennapiság szürke munkaprogramjából és tűzzék a főfeladatok élére.

A szórványügy - ismételten hangsúlyozom - nemzetünk testén tátongó régi nyílt seb és nem maradhat tovább is egyszerű adminisztrációs kérdés.

Ha ehhez a munkához csak valamivel is sikerült közel hoznom a tisztelt Szakosztály tagjainak a figyelmét, akkor máris célt értem.

A mélyen tisztelt Elnökséghez még az a kérésem volna, hogy a szórványkérdést méltóztasson munkaprogramjában napirenden tartani, s minden igyekezetével előbbre vinni a szórványgondozás általánossá tételét.

Utóirat: Tanulmányom befejezése után valaki azt kérdezte tőlem, hogy mivel indokolható meg a magyar nép nagyobb asszimilálódási hajlama más népekével, például a románokkal szemben?

Erre a szórványügyet közelebről érintő kérdésre a nyilvánosság előtt kívánok feleletet adni.

Ebben pedig vissza kell mennem az erdélyi román Nemzeti Pártnak a világháború előtti népi politikájához.

Ennek a nyilvánosan be nem vallott és csak most utólag, mint hasznosnak hirdetett népi politikának a programja ez volt: a köznépet óvni kell a városi kultúrától, konzerválni kell falujában papjai, tanítói, banktisztviselői vezetése mellett, rögzíteni kell földjéhez, templomához, iskoláihoz, bankjaihoz.

Az így összetartott nép nem asszimilálódhat, de viszont asszimilál annál a törvényszerűségnél fogva, hogy a haladottabb kultúrájú nép nem annyira konzervatív, nagyobb az alkalmazkodó képessége s inkább alkalmazkodik az alacsonyabb kultúrájú néphez, mint fordítva.

Viszont önként feltevődik az a kérdés, hogy megérte-e ez a politikai dogma azt a szomorú eredményt, ami jelentkezett nyomában a népi életben, gazdasági, kulturális, egészségügyi visszamaradásban.

A pillanatnyi jelen ismét az idők viharát rejti magában.

A közvélemény tele van gyűlékony anyaggal. A népet aggódva figyelik vezetőiknek minden lépését.

A román külpolitika a keleti és a nyugati orientáció körül vitatkozik.

Ehhez minékünk is volna szavunk. Ma inkább, mint valaha, itt van az ideje napirendre tűzni a két nép megbékélésének a problémáját. Tegyük mi kezdeményező lépéseket, hirdessük és bizonyítsuk a két nép egymásrautaltságának fennforgását és szükségességét.

Románia a kelettől soha semmi jót nem kapott. Forduljon arcával a nyugatra. Keresse meg a baráti kezet és találja el a baráti hangot.

Alig volt Európában két halálosabb ellenség a világháború előtt, mint a német és a lengyel. Emlékezzünk csak a pozeni német telepítési és iskolapolitikára, amelyik a pozeni lengyeleket kiforgatta birtokállományából, iskoláiból, anyanyelvéből; igen, a kemény porosz adminisztráció a gyermekeket az otthonukban az anyanyelven való imádkozástól is eltiltotta.

Ez a két nép a keleti nagyobb veszedelemmel szemben baráti kezet nyújtott egymásnak, - minden vitás ügyet békés szellemben rendeztek. Itt is bebizonyosodott, hogy az élet a maga törvényszerűségeivel erősebb volt a napi politikánál.

A példák arra jók, hogy az illetékesek okuljanak belőlük, és jaj annak a politikának, amelyik az idő szavát és figyelmeztetését nem, vagy nem kellő időben hallja meg.

Ezektől a gondolatoktól áthatottan a következő határozati javaslatot terjesztem elő:

A Szakosztály átérzi a magyar szórványok ügyének a nemzet életébe vágó fontosságát. Tudja azt, hogy a magyarságot a szórványokban tízezres veszteségek érik a beolvadás, a beolvasztás által és a természetes

szaporodásnak a nyomor, a magárautaltság következtében előálló elmaradása miatt. Ennélfogva halaszthatatlannak jelenti ki a szórványok ügyében való azonnali és országos megmozdulást és a magyar szórványoknak rendszeres ápolását.

A munkatervet az alábbiakban körvonalazza és az Országos Elnökségnek javasolja a végrehajtás keresztülvitelét:

1. Az Országos Elnökség központi irodájában szórványosztályt állít fel, amelyik irányítja az országos munkát, elsősorban összegyűjti a vonatkozó munkaanyagokat és megkezdi a szórványkataszter felállítását.
2. Úgy az országos, mint a tagozati intézőbizottságok minden ülésükön a szórványok ügyével foglalkozzanak és egymással élénk összeköttetést tartsanak fenn a szórványmunkát illetően.
3. A nemzeti egyházak megkeresendők aziránt, hogy a szórványi összeírást és munkát a megkezdett mederben, de erőteljesebben és rendszeresen folytassák, és különösen az új nemzedék tetterős fiatal falumunkásait állítsák e munka élére, akik eddig is a munka nagy részét fáradhatatlanul és látható eredménnyel végezték. Mérlegelendő az is, hogy a szórványügynek a nemzeti öntudatban való meggyökereztetése végett felekezeti, közép- és felsőfokú iskoláink milyen alakban foglalkozzanak a szórványok ügyével.
4. A magyar hírlapok és a szépirodalmi vállalatok megkeresendők aziránt, hogy a szórványügyeket tartsák napirenden, olvasótáborukat a szórványmunkára neveljék, és a nemzeti áldozatkészséget a szórványmentésben szervezzék.
5. Társadalmi, tudományos egyesületeink foglalkozzanak a szórványügy elméleti, gyakorlati, nemzetközi kérdéseivel és az anyagi megsegítés lehetőségeivel.
6. Szövetkezeteink, pénzügyintézeteink gondoskodjanak a szórványmunka anyagi támogatásáról. E tekintetben vegyék alapul a békebeli román és a háború utáni szász-sváb mintaszerű eljárásokat, amelyeknek anyagi teljesítése mögött a magyar pénzügyintézetek messzire lemaradtak, néhány tiszteletre méltó kivételtől eltekintve.

A szakosztály ezt az előterjesztett javaslatot egyhangúan magáévá tette.

* A tanulmány megjelent a Magyar Kisebbség 1937. június 16-i, 12. számában.

- [Biczó Gábor: Megjegyzések Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia című tanulmányához](#)
- [Bodó Barna: Jövőtervezés és bűnbánat](#)
- [Péter István: Szórvány - kisebbség - etnikum - erdélyi magyarság](#)
- [Tóth Pál Péter: Szórványban... Hozzászólás Vetési László vitaindító írásához](#)
- [Gergely Ferenc: A megoldott kévek](#)
- [dr. Schneller Károly: Szórványok és szigetek sorsa Kolozs vármegyében VI.](#)
- [dr. Szathmáry Lajos: Gyakorlati hozzászólás a magyar szórványügyhöz](#)
- [Bakk Miklós - Székely István: Az RMDSZ és az önkormányzati választások](#)
- [A kisebbségek jogai - Nyilatkozat az etnokulturális és nemzeti kisebbségekre, valamint őshonos lakosságokra vonatkozó liberális demokrata elvekről](#)
- [Benjamin Neuberger: Nemzeti önrendelkezés: egy fogalom dilemmái](#)
- [Sorbán Angella: "Tanuljon románul a gyermek, hogy jobban érvényesülhessen"](#)
- [Izsák Balázs: A román tanügyi törvény a nemzetközi jog szemszögéből](#)
- [Jánki András: Mítosz és valóság](#)
- [Kiss Dénes: Civil szféra és politikum](#)
- [Mák Ferenc: Az új nemzeti politika és a Határon Túli Magyarok Hivatala \(1989-1999\)](#)
- [Süket Levente: Pro Universitate Siculorum](#)
- [Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A Kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón](#)
- [Veress Emőd: A román Alkotmánybíróság hatásköre](#)
- [Horia-Roman Patapievici: Egy identitáselmélet margójára](#)
- [A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1989](#)

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék